

ارمغان هند

ارتباط فرهنگی و علایق تاریخی ایران و هند، هر چند به دهها سال پیش از ظهور غزنویان برمی گردد، لیکن شکوفایی زبان فارسی از دوره غزنویان آغاز و در عهد شاهان گورکانی خصوصاً زمان حکومت همایون و اکبر به نقطه عطف خود رسید. شرایط حضور و پذیرایی و دعوت و مهاجرت دهها شاعر، خطاط، نقاش، فیلسوف، موسیقی دان و معمار ایرانی، چنان مناسب و مساعد بود که تمامی فرهنگ ایرانی از شعر و هنر و ادب تا تألیف و ترجمه، نظیر و عدل خود را در هند یافت. آثار جاویدان و بی نظیری چون تاج محل نماینده این هنر ایرانی است. عارفانی چون هجویری، نظام الدین اولیا، امیر خسرو، گنج شکر و سرمد و شاعرانی چون ابوالفرج رونی، فیضی، بیدل دهلوی، خسرو دهلوی و غالب دهلوی برآمده از این فرهنگ و میراث مشترک هستند که با درک فرهنگ و عرفان هندی، موجب آمیختگی و تعاطی افکار و عقاید و همدلی و همفکری میان یکدیگر گردیدند.

نهضت ترجمه کتابهایی چون پنجاستره که بعدها به کلیله و دمنه معروف شد، مهابهارت، راماین، اتهروید، جوگ بشتست و... به فارسی، زمینه گسترش این تبادل فرهنگی را موجب شد. نگارش و تألیف تذکره ها و شرح احوال شعرا و نویسندگان و عالمان از ایران به هند آن قدر زیاد است که کتاب کاروان هند مرحوم گلچین معانی، مشت نمونه خروار آن است که من آن

اکبر ایرانی

چندتا هند کعبه حاجات

خاصه یاران عاقبت جورا
هر که شد مستطیع فضل و هنر
رقص هند واجب است او را
(صلب تبریزی)

نخستین کارگاه آموزش
روشهای تصحیح متون
و نسخه شناسی
و فهرست نویسی

۲۵ آذر ۱۳۸۴ هـ. ش ۱۷۱ دسامبر ۲۰۰۵
تا ۲ دیماه ۱۳۸۴ دسامبر ۲۰۰۵

را نهضت دیگری در فرهنگ ادبی این میراث مشترک می دانم.

نهضت دیگری که در این میراث مشترک چشمگیر است، تألیف متون تاریخی مربوط به حکومت شاهان گورکانی است که گاه به نظم مثل کتاب شاه جهان که کلیم کاشانی یا همدانی آن را سرود و گاه به نثر مثل آیین اکبری و صدها کتاب دیگر که هر یک به سهم خود، برگی از این میراث مشترک را روشن می سازد.

آنچه اکنون برای ما به ارث رسیده، گنجی است گرانبها که زدودن غبار غفلت و نسیان از آن وظیفه هر محقق زبان فارسی است و مهمترین شاخصه تعاون و همکاری بین ایرانیان و استادان زبان فارسی در هند، شناسایی و معرفی و فهرست نویسی و تحقیق و تصحیح آثار ارزشمند فارسی موجود در ایالات مختلف شبه قاره هنداست. این میراث، وظیفه ما میراث بانان را دو چندان ساخته تا دست در دست یکدیگر دهیم و این میراث فراموش شده را آباد سازیم.

وجود نزدیک به نیم میلیون نسخه خطی در

شبه قاره هند و پاکستان و ورارود، نهضت دیگری می‌طلبد که در این برهه از تاریخ ما متعهد به آن هستیم. همین حس وظیفه‌شناسی بود که مرکز پژوهشی میراث مکتوب را برانگیخت تا طرح احیای میراث‌های مشترک (ایران و شبه قاره، ایران و عثمانی، ایران و ماوراءالنهر) را در ردیف کارهای خود قرار داد و به همان نسبت که باید به شناسایی و تحقیق نسخه‌های خطی در ایران اهتمام ورزید، به میراث‌های مشترک هم لازم است توجه ویژه مبذول گردد. سال گذشته همایش بزرگداشت علامه اقبال لاهوری و سپس سمینار نسخه‌های خطی را با همکاری مرکز تحقیقات فارسی پاکستان در اسلام آباد برگزار کردیم. با تنی چند از استادان زبان فارسی از جمله دکتر عارف نوشاهی و دکتر معین نظامی قرارداد تحقیق و تصحیح منعقد شد و تألیف ارج نامه‌ای از پروفیسور مولوی شفیق با استادی دیگر قرارداد بسته شد. ادامه این راه چنین شد که با همکاری مرکز تحقیقات فارسی در دهلی نخستین دوره کارگاه‌های

آموزشی روشهای تصحیح متون فارسی و مباحث فهرست نویسی و نسخه شناسی را برگزار کنیم.

به نظر می رسد برگزاری این دوره، ضمن شناسایی استعدادها و پتانسیل های موجود در منطقه، ارزیابی مارا در خصوص حفظ و حراست و پژوهش این میراث مشترک دقیق تر و روشن تر می سازد، چه آموزش فرع پژوهش و مقدم بر آن است. اکنون که چند روزی است از سفر ۸ روزه از هند برگشته ایم، گزارش خود و همکاران و همراهان سفر را بیان می کنیم. همچنین این دوره نخستین تجربه میراث مکتوب در برگزاری کلاسهای آموزشی روشهای تصحیح متون و مباحث نسخه شناسی بود که در دهلی برگزار شد و امید است این دوره ها سال آینده در تاجیکستان و سپس در ترکیه نیز برگزار شود.

در پی برگزاری این دوره در دهلی،

مذاکرات اولیه برای برگزاری دومین همایش «نسخه های خطی، میراث مشترک» در سال آینده در دهلی انجام شد که در خبرنامه های بعدی جزئیات مربوط به آن اعلام خواهد شد.

۱. رئیس مرکز پژوهشی میراث مکتوب.

۲. این اثر را میراث مکتوب با تجدید نظر و اضافات آن مرحوم در دست چاپ دارد. همچنین ریاض الشعراء واله داغستانی و تذکره نشتر عشق مراحل تولید را می گذراند و در همین زمینه تذکره الشعراء حزین لاهیجی را هم این مرکز منتشر کرده است.